

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 46.

Lördagen den 21 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr vice talmannen.

§ 1.

Till avgörande förelåg först jordbruksutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minimipris å brödsäd m. m. i vad den avser korn samt två i ämnet väckta motioner. *Ang. minimipris å korn.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen den 20 mars 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 135, hade utskottet uti avgivet utlåtande, nr 30, hemställt, att riksdagen måtte

dels medgiva, att utfästelse finge meddelas att för statens räkning inköpa

ej mindre från de odlare inom landet, vilka, i den ordning Kungl. Maj:t föreskreve, hos vederbörande hushållningssällskap gjort godkänd anmälan, att de ämnade innevarande år odla vårvete, de partier hos dem odlat vårvete, som till staten hembjödes före den 1 februari 1918, till ett pris av 30 kronor för 100 kilogram;

än även eljest från odlare inom landet de hos dem odlade partier vårvete, vårråg, höstvete och höstråg, vilka till staten hembjödes före den 1 juni 1919, för pris av 26 kronor för vårvete och höstvete samt 25 kronor för vårråg och höstråg, för 100 kilogram räknat;

allt fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast vetets eller rågens odlingsort;

dels ock meddela, att från riksdagens sida intet vore att erinra mot ett förklarande, att, därest för korn funnes böra föreskrivas maximipris, sådant pris icke skulle, vad beträffade tiden från den 1 september 1917 intill den 1 juni 1918, sättas till lägre belopp än 24 kronor för 100 kilogram.

Vid behandlingen av detta utlåtande hade såväl första som andra kammaren bifallit vad utskottet hemställt angående utfästelse i fråga om inköp av vete och råg, varemot utskottets hemställan så vitt den

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

avsåge pris för korn av båda kamrarna visats åter till utskottet för ny behandling.

I samband med utskottets förnyade handläggning av den sålunda återremitterade delen av utskottets förslag hade utskottet jämväl till behandling förehåft

dels två till utskottet hänvisade likalydande motioner nämligen nr 115 i första kammaren av herr *Lars Olsson* och nr 365 i andra kammaren av herr *Olofsson* i Digernäs m. fl., vari hemställets, att riksdagen, i likhet med vad Kungl. Maj:t föreslagit rörande vete och råg, måtte för sin del besluta att samma bestämmelser skulle gälla för korn och att korn måtte åsättas ett minimipris av 23 kronor per 100 kilogram, samt att detta eventuellt finge gälla endast Norrland och Dalarna;

dels ock en i andra kammaren väckt, likaledes till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 392 av herr *Hildebrand*, vari hemställets, att riksdagen måtte medgiva, det minimipris finge åsättas korn, fullgod, välbärgad vara, till minst tre kronor över gällande havrepris, dock icke under 23 kronor för 100 kilogram, fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som låge närmast kornets odlingsort; samt att riksdagen därjämte måtte medgiva, det utfästelse av Kungl. Maj:t finge meddelas att för statens räkning inköpa till fastställt minimipris av odlare av korn minst 50 procent av vad han å egen jord bevisligen skördat, under förutsättning att det hembjudna partiet utgjordes av till förmalning lämplig vara av fullgod beskaffenhet samt att hembud gjordes före den 1 februari 1918.

I nu föreliggande utlåtande hemställde utskottet,

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet och ovanberörda av herr *Lars Olsson* samt herr *Olofsson* i Digernäs m. fl. väckta motioner medgiva, att utfästelse finge meddelas att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem odlade partier korn, vilka till staten hembjödtes före den 1 juni 1918 för ett pris av 23 kronor, för 100 kilogram räknat, fullgod vara fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast kornets odlingsort; och

2) att den av herr *Hildebrand* i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad genom vad utskottet i punkten 1) hemställt.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade resarvationer:

av herr *Nilsson* i Tånga och friherre *Hermelin*, som ansett, att utskottet bort ansluta sig till den i herr *Hildebrands* motion i överensstämmelse med av landbruksstyrelsen i ämnet framställt och jämväl av statens livsmedelskommission tillstyrkt förslag gjorda hemställan; samt

av herrar *E. A. Lindblad*, *Nils Persson* och *Sjöblom*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *Dahlberg*:
Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan avser, huruvida

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

man beträffande kornet skall, liksom redan skett beträffande rågen och vetet, lämna en garanti för visst minimipris eller om man beträffande kornet skall nöja sig med en utfästelse av ett maximipris, d. v. s. en utfästelse, att därest ett maximipris sättes, detta skall uppgå till minst ett visst belopp. Inom kammaren ha, enligt vad jag inhämtat, rätt olika meningar i denna punkt ifråga om kornet, och utskottet har ju tidigare tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, som avsåg endast maximipris. Utskottet har emellertid nu övergått till att även i fråga om kornet tillstyrka minimipris och därmed således frångått det förslag, som i propositionen kommit till uttryck. Jag har därför ansett det vara riktigt, att jag deklarerade den ställning till denna fråga, som jag intager, och då jag redan vid ärendets förberedande behandling varit i tillfälle att taga ställning till frågan, synes det mig så mycket mera riktigt, att jag nu meddelar, att jag fortfarande ansluter mig till den ståndpunkt, som tager sig uttryck i de sakkunniga myndigheternas, i statskommissionernas och lantbruksstyrelsens förslag, som nu utskottet även gjort till sitt. Jag skall emellertid be att med några ord få motivera denna min ställning.

Hela denna proposition utgör ett led i våra strävanden att öka produktionen av till brödföda användbar säd, och med hänsyn till den föreliggande situationen är det ju av största vikt, att denna ökning så vitt möjligt kommer till stånd redan i år. Statsministern har tidigare i dag framlagt det program, efter vilket vi måste med hänsyn till vår försörjning arbeta under den närmaste tiden.

Vi få ställa det så, att vi under instundande skördeår, om det skulle behövas, kunna försörja oss själva, utan att behöva anlita någon import av brödsäd. Vi hoppas ju, att någon import skall komma till stånd. Vi veta visserligen icke, om och när den skall kunna ske, men ett veta vi, och det är, att den i alla händelser blir mindre än vi förut varit vana att räkna på och att den blir svår att få i gång. Vi måste således sikta på ett program, som går ut på självförsörjning utan import, och i denna självförsörjning måste vi inlägga, att den skall kunna äga rum med portioner åt befolkningen, som äro större än de, till vilka genom omständigheternas makt folket nu måst inskränka sig, och jämväl att vi icke behöva taga i anspråk lantbrukarnas födersäd, på sätt beklagligtvis nu måst ske. Den svenska normalskörden uppgår till något över 800,000 ton vete och råg och antagligen cirka 400,000 ton korn, om man därvid räknar in det korn, som finnes att hämta i blandsäden. Man torde således kunna räkna med ett brödsädsförråd, kornet inräknat, av cirka 1,200,000 ton. Om vi nu från och med ingången av nästa konsumtionsår började tillämpa ett ransoneringsystem av samma beskaffenhet, som det system, vilket planlades under slutet av förra året och sattes i gång i januari, således ett ransoneringsystem, som är bättre och rikligare än det nuvarande, så skulle till det systemets genomförande åtgå cirka 850,000 ton, däri inräknat såväl utsäde som industriell förbrukning och även en mindre reserv. Det vill således synas, som om den svenska normalskörden skulle vara fullt tillräcklig för att kunna tillgodose våra nödvändiga behov, men å andra

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

sidan är det flera faktorer, som härvid inverka minskande. Det är först att erinra, att kornet dock i huvudsak är avsett till och bör så vitt möjligt kunna avses till kreatursfoder, och vidare finnes också en annan faktor, som vi ha att tänka på, och det är, att, så vitt jag kan finna, erfarenheten under den sista tiden har givit vid handen, att vår jordbruksstatistik, som vi bygga på, i allmänhet torde räkna något väl optimistiskt, med något väl höga siffror. Dessa siffror hämtas ju från jordbrukarnes egna värderingar, vilka sammanföras av hushållningssällskapen. Det senaste årets erfarenhet har givit oss mycket svåra missräkningar beträffande dessa siffrors realitet.

icke dess mindre torde vi kunna säga, att det finnes goda utsikter till självförsörjning med en normal skörd. Att vi under vanliga förhållanden icke kunna reda oss med normal skörd, utan måste taga i anspråk en högst avsevärd import, beror på omständigheter av mångahanda beskaffenhet, som jag i detta sammanhang kanske icke behöver omnämna, men vilka till sitt flertal torde vara ganska självklara.

Risken att vi skola misslyckas vid ett räknande med våra egna förråd förefinnes emellertid och är icke så alldeles oväsentligt, ty om vi erhålla en dålig skörd eller missväxt, så är ju därigenom ett brett streck draget över våra beräkningar, och beträffande det innevarande året är därjämte att taga hänsyn till, att vintern, enligt vad från många håll blivit vitsordat, på sina ställen har ganska illa tilltygat höstsåden, så att en omsådd i rätt stor utsträckning på sina håll säkerligen måste äga rum.

Då vi således måste önska att såvitt möjligt öka det förråd vi ha att räkna på för nästkommande konsumtionsår, är det vårsåden vi måste bygga på. Lantbruksstyrelsen och statskommissionerna ha också i sina betänkanden, när de föreslagit minimipris icke blott på vårsåden utan även på höstsåden, lagt tonvikten på vårsåden. Av vårsåden är från vårvetet att hämta jämförelsevis litet. Vårveteodlingen är obetydlig och kan icke uppdrivas annat än till ett i det stora hela obetydligt belopp. Det måste vara på kornet vi få rikta våra ansträngningar, om vi skola kunna öka vår odling. Säkerheten ligger således i en ökad kornodling. Utgången höstsäd bör bäst, där förhållandena i övrigt göra det lämpligt, ersättas med korn, och den lantbrukare, som önskar till landets fromma utsträcka sin spannmålsodling, bör så vitt möjligt rikta sig på kornet. Jag tror man kan säga, att de sakkunniga myndigheternas utlåtanden äro i det stora hela att anse såsom en propaganda för ökad kornodling. Nu har minimipris blivit fastställt för vete och råg, men är det så, att man anser, vilket jag tror man får göra, minimipriset, där det är riktigt fastställt, såsom en verksam uppmuntran till odling, så vill det förefalla mig som om det konsekventa vore, att man icke uteslöte kornet, utan framför allt toge kornet med, då det gäller att giva en garanti.

Jag vill blott göra det uttryckliga förbehållet ifråga om en sådan garanti, att om den lämnas, så bör också staten tillse, att den uppmuntran, som innefattas i denna garanti, kommer att i realiteten ver-

ka såsom en uppmuntran. Jag syftar här på förhållandet mellan kornpriset och havrepriset. Då tiden kommer till hösten, bör det för den skull tillses, att en riktig relation kommer till stånd mellan kornpriset och havrepriset, så att den, som i stället för havre har odlat korn, finner att han därav haft ett bättre ekonomiskt utbyte. De sakkunnige ha för sin del uttalat sig för att relationen mellan kornpriset och havrepriset bör vara 3 kronor.

Jag tror för min del, att en sådan garanti, som här föreslås av utskottet, icke kommer att för statsverket i realiteten innefatta någon stor risk. Jag tror icke vi ha att räkna med någon sänkning av spannmålspriset under den närmaste tiden, och i varje fall kunna vi icke räkna på någon sänkning av betydelse. För min del vill jag således säga, att jag gärna ansluter mig till utskottets senaste förslag. Emellertid gör jag det under det förbehåll, att från statens sida bör tillses, att havrepriset ställes i lämplig relation till kornpriset och jämväl med det tillägget, att garantien bör avse icke endast, såsom på sina håll varit ifrågasatt, kornskörden i Norrland, utan även och icke minst kornskörden i det övriga landet, d. v. s. således kornskörden i hela Sverige.

Herr Sjöblom: Herr talman, mina herrar! Som kammaren torde ha funnit, har jag mitt namn under en blank reservation till utskottets betänkande. Det är emellertid inte för att här taga någon längre tid i anspråk för en polemik mot utskottets utlåtande som jag nu begärt ordet, utan jag har endast velat med några ord tillkännagiva vad jag menat med denna blanka reservation.

Vi befinna oss för närvarande i ett ofantligt nödläge, då det gäller att skaffa brödsäd till vårt folk, och orsakerna härtill kunna ju sökas på många områden. Säkert är emellertid, att den förnämsta orsaken till detta nödläge är att söka i att beslaget på förra årets brödsädesskörd kom alldeles för sent. Men det kan också tänkas, att det finnes andra faktorer, och det har också berörts av herr statsministern, då han i dag lämnade sin förklaring. Jag syftar på, att de deklARATIONER som gjorts, icke gjorts så precis samvetsgrant. Jag har i denna vecka i går eller i förrgår sett i en tidning, att vid en gård här i Stockholmstrakten hade under de allra senaste veckorna förmalts vete till kreatursfoder, det uppgavs i tidningen 4,000 kilogram. Nu har prov av detta gröpe skickats in till vederbörande för undersökning. Ägaren har uppgivit att vetet var skämt, men jag skulle mycket illa känna förhållandena vid den gården, om jag skulle tro, att det finnes så mycket skämt vete där, ty gården ligger inom ett område, som jag känner mycket väl till. Om detta, mina herrar, är riktigt, är det ett bevis på, att det råder en förfärlig slapphet vid tillsynen av deklARATIONERNA, och jag tror, att om man skulle ordentligt plocka fram vad som finns, så skulle vi få en betydligt större mängd brödsäd än vi för närvarande ha att tillrå.

Det har framhållits åtskilliga gånger, att vi behöva omkring 850,000 ton brödsäd om året, för att vi skola kunna klara oss, medan den vanliga förbrukningen ju är ungefär 1,050,000 ton. Jag har för

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

min del haft stora betänkligheter mot att det infördes ett minimipris för korn, gällande för hela landet. Jag skall dock be att få säga, att första gången den kungl. propositionen behandlades, var jag mycket angelägen om att få ett minimipris på korn för Norrland och Dalarna. Då tycktes emellertid icke utskottet vara böjt för att gå på den linjen, utan nöjde sig med maximipris på vete och råg. Men sedan den tiden är det, som om en panikstämmning skulle gripit omkring sig i landet, och nu vill man utan betänkande införa minimipris på korn för hela landet. Utskottet föreslår t. o. m. att staten skall ha inköpsrätt till landets hela kornskörd. I herr Hildebrands motion begränsas denna statens skyldighet till att omfatta 50 procent av den mängd korn, som skulle komma att skördas i år. — Jag tror att det kan medföra stora svårigheter för staten om riksdagen nu bifaller utskottets hemställan.

Det är dessa synpunkter som gjort, att jag för min del även denna gång sökt få fram den meningen i utskottet, att man borde begränsa området för minimipris på korn till Norrland och Dalarna. Nu har utskottet icke velat vara med om detta utan gått mycket längre och till och med beslutat tillstyrka, att statens inköpsskyldighet skulle omfatta hela skörden. Jag har visserligen ingen förhoppning, att denna kammare skall gå med på ett förslag av mig att begränsa området för minimiprisets fastställande på korn till Norrland och Dalarna, och därför skall jag icke framställa något yrkande därom. Jag tror dock, att det måhända kan visa sig bliva förenat med rätt stora svårigheter, om riksdagen skall besluta, att regeringens inköpsrätt skall utsträckas till att omfatta hela landets kornskörd så stor den blir.

Om jag nu icke finner det möjligt att få kammaren med på ett förslag som jag eventuellt tänkt framlägga, så skulle jag dock livligt önska, att kammaren fattade ett beslut i enlighet med herr Hildebrands motion, d. v. s. att statens inköpsskyldighet skulle omfatta blott 50 procent av landets kornskörd. Jag uttalar detta mera som en önskan från min sida och har ingen anledning att framställa yrkande därom, då det ju finnes reservanter på den punkten, vilka kunna göra ett dylikt yrkande. Jag har dock velat fästa kammarens uppmärksamhet på saken, därför att jag själv har så stora betänkligheter mot att gå på utskottets betänkande sådant det är.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra men har velat framföra detta på grund av min uppfattning av saken.

Herr Nilsson i Tänga: Herr talman, mina herrar! Vid detta utlåtande är, som kammaren finner, fogad en reservation av mig jämte en annan ledamot av utskottet, nämligen friherre Hermelin. Jag skall då be att få säga, att vi två reservanter till viss del skilja oss åt i våra yrkanden. Friherre Hermelin har yrkat bifall till herr Hildebrands motion, vilken som bekant innebär, att det icke skall fastställas ett bestämt, fast minimipris på korn, utan att detta skall vara beroende på havrepriset — dock föreslår herr Hildebrand ett

minimipris av 23 kronor per 100 kilogram — och vidare har herr Hildebrand yrkat på, att statens inköpskyldighet skulle begränsas till 50 procent av kornskörden. I förra delen av hans motion, d. v. s. i fråga om fastställande av minimipriset skiljer jag mig såväl från herr Hildebrand som från min medreservant, friherre Hermelin.

Ang. minimipris å korn.
(Forts.)

Jag har nämligen ansett och anser fortfarande, att det är högst olämpligt att lägga priset på havre till grund för kornpriset, och detta av många skäl. Först och främst är det ju så, att priset på havre växlar högst väsentligt; det är mycket olika på olika orter, och t. o. m. inom samma ort varierar det betydligt. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på, att priset på havre är i väsentlig gråd beroende på prisen på vissa kraftämnen, vilka pris av olika anledningar kunna förändras högst väsentligt. För min del anser jag det således olämpligt att bygga ett minimipris å korn på priset på havre. Härutinnan delar jag således utskottets mening.

Däremot kan jag icke finna, att det är vare sig behövt eller önskligt, att staten ikläder sig garanti för att inköpa hela kornskörden — ty i realiteten innebär ju alltid ett minimipris, att staten i sista hand är skyldig att inlösa hela skörden. Jag skall be att få något närmare angiva skälen härtill.

Det är ju möjligt, att kornodling innevarande år kommer att försiggå i så stor utsträckning, att den stimulation, som ligger uti ett av staten garanterat minimipris, icke skulle vara behövt. Meningarna härom äro ju dock delade. Jag tror, att försiktigheten bjuder, att man gör allt, vad som över huvud taget kan göras för att driva fram en odling av korn. Det är ju det sädeslag, som bäst kan utfylla en eventuell brist i den egentliga brödsäden. Dessutom är det ju så, att den areal som blivit besädd med höstsäd, är väsentligt mindre än under normala förhållanden. Härtill kommer, att vissa med höstsäd besädda arealer kunna behöva sås om under våren. Enligt min mening är det därför obetänksamt, för att icke säga ansvarslost, att icke med alla medel, som stå till buds, göra vad som göras kan för att stimulera till ökad odling.

Som jag nämnde förut, kan jag å andra sidan icke inse det absolut nödvändiga i att staten skulle ikläda sig garanti att inköpa hela kornskörden. Även om förhållandena komma att ställa sig så att icke mer än halva kornskörden behöver tagas i anspråk för att utfylla bristen i den egentliga brödsäden och statens garanti för ett minimipris begränsas till denna hälft, så föreligger all sannolikhet för att även den övriga hälften av kornskörden kan komma att lämna jordbrukarna ett pris motsvarande minimipriset, ja kanske väsentligt högre. Jag skall erinra om den oerhörda stagnationen i fläskproduktionen. Denna stagnation har, som vi veta, närmast berott på det senaste beslaget och över huvud taget bristen på kraftfoderämnen.

Om det icke under sommarens lopp inträder några förbättringar ifråga om tillgången på kraftfoderämnen, ha vi att på höstsidan och vintern emotse en oerhörd brist på fläsk, och då korn är ett av de förträffligaste foderämnen för gödning av svin, ligger det i öp-

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

pen dag, att om det icke behöver tagas i anspråk för brödsäd, jordbrukarna ha all utsikt att erhålla ett pris för sitt korn, som, såsom jag nyss nämnde, kan komma att ligga betydligt över det av staten garanterade.

Jag kan således icke finna, att det, för att stimulera till odling, är nödvändigt, att staten skall ikläda sig garanti för hela skörden. Nu är ju mycket antagligt, att det icke blir något prisfall vare sig på brödsäd eller kraftfoder o. dyl. Ingen kan dock med säkerhet säga hur det kommer att ställa sig. Det *kan* inträffa, att det blir ett prisfall och kanske icke ett oväsentligt sådant, och då är det uppenbart, att man utsätter statsverket för en kolossal ekonomisk risk. Jag ber att få erinra om, att man under normala förhållanden räknar med en kornskörd på omkring 400.000 ton. Lägga vi här till att det skett en inskränkning i höstsädesodlingen som kommer att utfyllas med kornodling, tager man så i betraktande att de höstvetearealer, som behöva sås om, ävenledes komma att tagas i bruk för kornodling samt ytterligare det korn, som kan uttagas ur blandsäden — jag räknar naturligtvis med gynnsamma förhållanden — så förstår var och en, att det här rör sig om stora mängder, och att man utsätter staten för en alltför stor risk genom att icke begränsa statens inköpskyldighet.

Skulle det inträffa, att prisen ginge ned under det fastställda minimipriset, så är jag övertygad, att jordbrukarna konsekvent komme att begagna sig av sin rätt att vräka över det hela på statsverket.

Ja, det är dessa omständigheter som gjort, att jag för min del icke kunnat gå med på en obegränsad inköpskyldighet för statsverket, utan anser, att det bör begränsas till 50 %. Då man sålunda å ena sidan icke löper minsta risk, att icke kornodlingen blir tillräckligt stimulerad genom att staten garanterar minimipris för halva skörden, men å andra sidan utsätter staten för en allt för stor risk genom att göra någon begränsning, så kan jag för min del icke annat än framställa yrkande i enlighet härmed.

Jag skall således, herr talman, be att få framställa följande yrkande:

1) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och den av herr Hildebrand väckta motionen medgiva, det utfästelse meddelas att för statens räkning från odlare av korn till minimipris av 23 kronor pr 100 kg. inköpa minst 50 % av vad han å egen jord bevisligen skördat och under förutsättning att det hembudna partiet utgöres av till förmalning lämplig vara av fullgod beskaffenhet samt att hembud göres före den 1 februari 1918;

2) att de av herrar Olsson och Olofsson i Digernäs i ämnet väckta motioner må anses besvarade genom vad utskottet här ovan hemställt.

För att detta yrkande eller denna kläm skall stå i överensstämmelse med motiveringen, skall jag dessutom yrka, att i motiveringen de två sista styckena, som börja: »Ej heller synes utskottet...» resp.: »Rörande tiden...», bortfalla.

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

Herr H a m i l t o n: Herr talman! För oss har här i dag rullats upp en tavla, som icke var vidare uppbygglig, över situationen i vårt land beträffande brödsäd. Här ha vi i dag fått bevittna utanför riksdagshuset en demonstration, vars innebörd var: mera bröd. För att för kommande år undvika den svåra situation, i vilken vi nu befinna oss, har riksdagen redan vidtagit åtgärder i syfte att utvidga odlingen av brödsäd genom beslut, som fattades kort före påsk. Det räcker emellertid icke med allenast råg och vete, utan vi måste höja produktionen även av korn.

Herr Sjöblom förmenar, att statens inlösningsplikt för korn borde avse allenast Norrland. Men det är ej nog. Kornodlingen i Norrland är visserligen av betydelse men icke så stor, att man kan vara tryggad för att under kommande år, därest import icke kan ske, få tillräckligt med brödsäd åt folket. Vill man nå åsyftade mål, så måste man se till, att statens åtagande skall gälla landet i dess helhet.

Herr Nilsson i Tånga har yrkat, att statens inlösningsplikt skulle allenast omfatta hälften av odlarens skörd. Ingen i denna kammare tror väl, att staten kommer att behöva inlösa på långt när hälften av skörden och då lär en garanti, som omfattar hela skörden till minimipriset icke vara farlig. Därtill kommer, att, därest herr Nilssons i Tånga yrkande skulle gå igenom, så måste staten utöva en ganska dyrbar och svår kontroll över kornodlingen och en kontroll, som säkerligen blir olidlig för varje jordbrukare.

Dessa skäl ha varit vägande för utskottet, och utskottets majoritet har kommit till det resultat, att det viktigaste är, att statens inlösningsplikt skall omfatta landets hela kornskörd.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ö b e r g: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av herr Sjöbloms och herr Nilssons i Tånga yrkanden, av vilka det förra går ut på att statens åtgärder vis-à-vis minimipris å korn skola inskränka sig till att endast avse det korn, som odlas i Norrland och Dalarna, medan herr Nilsson i Tånga yrkat, att statens inköpsplikt ifråga om korn skall begränsas till högst 50 % av skörden.

Om vi, mina herrar, ta sikte på det syfte, som ligger bakom förslaget om minimipris å korn, så få vi naturligtvis ganska fort fram, att syftet är att åstadkomma största möjliga produktion i och för utfyllande av den stora brist å brödsäd, i vilken vi nu kommit. Då måste de åtgärder, som för detta ändamål vidtagas, bli tillräckligt kraftiga för att detta vårt syfte verkligen skall uppfyllas. Under sådana förhållanden är jag för min del viss om att detta syfte, detta allvarliga och eftersträfvansvärda syfte; icke kan uppnås, om vi förfara i enlighet med herrar Sjöbloms och Nilssons i Tånga yrkanden. Ty märk väl, mina herrar, att den jordodlingsareal, som finnes till förfogande i Norrland och Dalarna, är icke tillräcklig för att åstadkomma den myckna kornskörd, som man nu här vill ta fram, ty Norrlands tegar och Norrlands arealer äro därför för mycket in-

Ang. minimi-
pris å korn.
(Forts.)

skränkta. Skall detta stora syfte uppnås, måste vi gå ut från Norrland och Dalarna till mellersta och södra Sverige, där vi finna större områden, som kunna tagas i bruk i och för denna kornproduktion.

Om man därför i önskvärd omfattning skall vinna det syfte, som härmed avses, får enligt mitt förmenande den stimulans, som här ifrågasättes i form av minimipris, icke inskränka sig allenast till Norrland och Dalarna, utan den måste utsträckas att avse allt korn, som inom landet kan produceras. Jag är för min del övertygad om att detta är högst nödvändigt. Ty vi äro redan så pass barskrapade här och var, att vi behöva inte befara, att produktionen skall bli så stor, att det skall vara tillräckligt med de inskränkande åtgärder, som omnämnda herrar ifrågasatt, utan vi måste låta stimulansen gälla hela riket för att få fram det största möjliga. Ty det är sanning, som från fackkunnigt håll sagts, att när nu landet befinner sig i ett nödläge, så ligger räddningen i ökad kornproduktion. Den risk, som härmed förmenas skola åsamkas staten, tror jag för min del är ganska ringa. Ty nog få vi väl anstränga oss rätt så duktigt, innan vi kunna få fram så mycket, att vi genom denna ansträngningsåtgärd kunna sägas ha fått mer, än vad vi behöva. Jag tror, att vi löpa alls ingen risk och fara med att låta minimipriset verka allt.

Med den åskådning, som jag sålunda har i denna fråga, måste jag för min del på det kraftigaste vidhålla lämpligheten av att kammarerna i detta avseende följär utskottet, så att vi få fram den mesta möjliga brödsäd. Jag ber för den skull, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr vice talman framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Nilsson i Tånga under överläggningen gjorda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammarerna bifallen.

§ 2.

Ang. rörelse-
kapital för-
anskaffande av
livsförnöden-
heter.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter begärdes ordet av

Herr E. A. Nilsson i Örebro, som anförde: Herr talman! Uti det i propositionen nr 104 åberopade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden meddelas hurusom Kungl. Maj:t från den 1 december 1914 till och med den 27 februari i år för livsmedelskommissionen anvisat å förskottstitel ei mindre än 49.544.270 kr., varav den 1 mars i år hade lyftats 41.361.770 kr. Vidare meddelas i nämnda proposition, att för folkhushållningskommissionen hade anvisats av Kungl. Maj:t 30 milj. kr., varav 23.500.000 kr. hade lyftats intill den 1 mars innevarande år. Vidare upplyses i berörda statsrådsprotokoll, att *Kungl. Maj:t hade belastat riket med gäld i enskilda*

bankinstitut. Till vilket högsta belopp den må ha uppgått upplyser icke propositionen. Den upplysningen lämnas dock, att dylik gäld ersatts av statskontoret enligt Kungl. Maj:ts beslut den 23 sistlidne februari. Denna ersättning hade givetvis skett genom anvisande av medel å förskottstittel. Skulden till enskilda bankinstitut utgjorde den 1 mars 5,255,705 kr. jämte ränta. *Att sålunda här föreligger en skuldsättning från statens sida synes mig vara alldeles uppenbart och lärer icke av någon kunna bestridas.* Jag kan då icke underlåta att erinra om lydelsen av § 76 regeringsformen. Den lyder på följande sätt: »Utan riksdagens samtycke kan Konungen icke lån in- eller utrikes göra eller riket med ny gäld belasta.» *Något riksdagens beslut om den skuldsättning, som här ägt rum förefinnes icke.*

Ang. rörelsekapital för anskaffande af livsfröfnödenheter.
(Forts.)

Det är måhända icke uteslutet, att någon lärd och förnämlig man nu betraktar denna min erinran mot ifrågavarande Kungl. Maj:ts åtgärd såsom allenast bokhållerisynpunkter. Med anledning därav vill jag göra den erinran, att så sågo emellertid icke våra fäder saken, då de stiftade våra ännu gällande grundlagar. Därom vittnar utom grundlagen själv ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, i vars § 5 det heter på följande sätt just rörande den sak, varom jag nu här talat: »Underlåter statsrådsledamot eller konungens rådgivare i kommandomål, att, på sätt 65 § förmäler, till protokollet göra föreställningar emot användandet av rikets ordinarie statsmedel, eller åtagen beivring, annorlunda än fastställt blivit, eller försummar han att i sådant fall till protokollet anföra, vad rikets ständer i den del förordnat eller tillstyrker sådan ämbetsman något som uppenbarligen är stridande emot regeringsformens bokstavliga föreskrift uti» bland annat »76 §, angående rikets fördjupande i skuld och upptagande av lån, — — — miste ämbetet».

Så allvarlig har den saken ansetts vara, och så allvarlig är den också för visso enligt min mening den dag, som är. Jag inser fullväl, att jordbruksutskottet icke kunnat ingå på ett bedömande av sakens konstitutionella sida utan överlämnat detta till konstitutionsutskottet. Det skulle emellertid vara önskvärt att från utskottets sida få en bekräftelse därpå, en förklaring till kammarens protokoll, att utskottet icke intagit någon ståndpunkt beträffande det spörsmål, som jag nu här tillåtit mig beröra. Ifråga om själva utskottets hemställan har jag, herr talman, icke något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

Härpå yttrade

Herr Hamilton: Herr talman! Jag kan bekräfta, att utskottets förevarande beslut icke innebär något godkännande av regeringens sätt att tillhandahålla rörelsekapital åt livsmedelskommissionen och övriga kommissioner, vilket beröres i den kungl. propositionen. Vi ha så mycket mindre haft anledning att taga denna fråga under omprövning, som jordbruksutskottet icke har rätt att framställa någon anmärkning mot regeringen. Den saken tillkom-

Ang. rörelse-
kapital för
anskaffande av
livsförnöden-
heter.

(Forts.)

mer konstitutionsutskottet, och jag tar för givet, att konstitutionsutskottet kommer att upptaga den till prövning, då utskottet genomgår statsrådets protokoll. Riksdagen har ju för övrigt i remissdebatten ganska kraftigt uttalat sig beträffande detta spörsmål.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av herr Bärge i Katrineholm m. fl. motion nr 324 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt boställsinnehavare vid statens järnvägar av tillgång till tvättstuga.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 4.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av herrar Hages m. fl. motion, nr 322, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att antalet postföringsturer å vissa postförande linjer måtte ökas föredrogs härafter; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Vidare föredrogs vart för sig andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av herrar Julins och Hanssons i Gårda motion nr 305, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande och åtgärder mot användande av papp eller »konstläder» vid tillverkning av skodon; och

nr 8, i anledning av herr Thorssons motion, nr 46, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående användandet av så kallade förtyngningsmedel vid beredning av läder.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle besluten genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Ang. tullen å
krita.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å krita.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 29, hade herr *Bengtsson* i Göteborg hemställt, att riksdagen måtte besluta, att tullen å krita, malen, slammad eller fälld, kärkens vikt inberäknad, måtte upphävas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föran- *Ang. tullen &*
leda någon riksdagens åtgärd. *krita.*

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Månsson, E. J. Söder-*
berg och *Uddenberg*, vilka yrkat bifall till motionen. *(Forts)*

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Bengtsson* i Göteborg: Herr vice talman! I det föreliggande betänkandet gör utskottet gällande, att icke tillräckliga skäl förebragts för införande av tullfrihet för krita. Jag har emellertid påvisat i motionen, att tillverkningskostnaderna under år 1915 utgjorde c:a 20 kronor per ton. Som vi alla veta, är tullen på krita 10 kr. per ton, och tullen uppgår sålunda till 50 % av tillverkningsvärdet. Vidare har jag framhållit, att priset under år 1915 vid leverans till utlandet, exempelvis till Norge, utgjorde 21,50 kr. per ton, till Tyskland 22,50 mark, till Finland 21,50, till Antwerpen 20 mark och till Danmark 25 kr. per ton medan priset på krita här i Sverige hållits vid 50 kr. per ton. Här föreligger sålunda dumping i mycket stor utsträckning, då man säljer till utlandet ofantligt mycket billigare än i Sverige.

Nu har utskottet invänt mot min framställning, att produktionskostnaderna äro betydligt större här än i Danmark och Tyskland. Detta skulle bland annat bero på kritfyndigheternas olika belägenhet i förhållande till havet, d. v. s. att fabrikerna ligga närmare havet i Danmark och Tyskland än hos oss. Men hur förhåller det sig egentligen med detta? Jo, detta är icke med verkliga förhållandet överensstämmande, försä vitt jag icke är fel underrättad. Det har sagts, att de tyska kritbruken å Rügen äro tillgängliga endast med småbåtar, i Holstein ligga de längre från havet än de svenska. Flertalet av de danska kritfyndigheterna ligga antingen inne i landet, därifrån förbindelsen endast är möjlig med järnväg, eller också vid grunda fjordar, undantagandes Aalborg, vilken är den enda plats, som ligger fördelaktigt, så att stora ångare kunna lasta där. Vidare ha de danska fabrikerna helt andra priser på tomfaten, som de taga från Finland, Sverige och Norge.

Utskottet säger vidare, att de svenska förekomsterna ligga under synnerligen bördig mark, vilken därför betingat väsentligen högre pris i inköp än motsvarande danska och tyska områden. Jag vill emellertid påpeka, att den mark, som inköpts för kritfabrikationen i Aalborg, också är mycket värdefull, då kritbruket måst konkurrera med därliggande stora cementfabriker om jorden. Dessutom måste danskarna importera allt kol, medan man däremot i Sverige har möjlighet att på nära håll få de skånska kolen. Någon import av krita från Tyskland förekommer icke, varför den konkurrensen är utesluten utan exporterar i stället Sverige icke obetydligt till Tyskland.

Till sist kan man ifrågasätta, om det finns någon vara, som har en så relativt hög tullsats som krita. Jag för min del har redan förut sagt, att det icke finnes någon sådan och ingen vågar väl påstå annat.

Ang. tullen å
krita.
(Forts.)

Det är ju på det sättet, att man kan säga, att den är fullständigt självhärskare på det området. Vidare har utskottet sagt, att det icke skulle inverka någonting på byggnadsverksamhetens förbilligande. Ja, det kan ju vara sant, att det är bara en detalj av de varor, som behövas för byggnadsverksamheten, men det är i alla fall en vara, som är i bruk i mycket stor utsträckning, det vet ju utskottet lika bra som jag. Målaren säger, att kritan är dyr och att zinkvitten är dyr och att oljan är dyr, allting har fördyrats. Här föreligger dock ett fall, där man kunde taga bort tullen på krita och därigenom betydligt förbilliga den varan.

Det finns således ingen skälig förklaring från utskottets sida till att utskottet icke kunnat gå med på min motion.

Med dessa ord ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr vice talman! Utskottet med undantag av tre reservanter, två från denna kammare och en från första kammaren har ansett att tillräckliga skäl ej förefunnits att bifalla motionen. Utskottet har i denna tullfråga såväl som i flera andra, som det haft till behandling, ansett, att man under nuvarande osäkra tider och förhållanden icke borde vidtaga någon ändring i tulltaxan, med mindre särskilt starka skäl föreligga för en sådan ändring, därför att man vet icke, vad som kommer att inträffa efter världskrigets slut. Ett veta vi säkert, att våra handelstraktater åter komma upp, och man vet då icke, vad vi kunna behöva för att möta underhandlingarna om nya handelstraktater. Nu har den ärade motionären här sagt, att han ogillar utskottets uttalande, att det icke skulle finnas skäl för att bifalla motionen. Men utskottet har sagt, att det icke finnes några *starka* skäl, icke *tillräckliga* skäl. Det kan ju finnas i denna fråga såväl som för många andra, det medger jag gärna, vissa skäl, men i detta fall äro de icke starka nog för att utskottet skulle anse sig böra frångå den princip, som utskottet intagit i tullfrågor vid årets riksdag. Den orsak, som på sin tid föranledde riksdagen att höja denna tullsats, kvarstår också fortfarande, och då finnes ju ingen anledning att vidtaga någon ändring. Slutligen har utskottet ansett att denna tull spelar så ofantligt liten roll, och det måste väl även den ärade motionären själv medgiva, att även om den spelar någon liten roll vid byggnadsverksamheten, så är dock denna så försvinnande, att den icke kunnat vara avgörande för utskottet att på den grund tillstyrka bifall till motionen.

Herr vice talman, på grund av vad jag nu anfört och vad utskottet i öfrigt uttalat, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Det är sant, att i förhållande till ett husbygge krittullen spelar en ganska underordnad roll. Hade det nu emellertid varit fråga om cementtull, tegeltull, tull på järnbalkar eller över huvud taget vilken vara vad det vara må, som ingår som ingrediens i ett husbygge, skulle här svaret ifrån herr Jeansson i Kal-

mar blivit enahanda som nu. Alltid finner man någon förevändning. Antingen är ärendet för stort eller också är det för litet att syssla med. Antingen är det olämpligt, att man kommer med *en* tull och vill ha den upphävd eller är det olämpligt att komma med hela tulltaxan och begära att få den reducerad. I varje fall tycker jag vi kunna här i kammaren vara eniga allesammans, både frihandselementen och de moderatare tullelementen, om att sanera marknaden en smula. Man ser, att man använder tullskydd till orimlig fördyring av varorna. Det tages ofantligt mycket mera för en vara än det pris som gäller å världsmarknaden. Då kunna vi vara eniga om att dika ut, så att det blir något så när sunt, och detta bör ingå även i uppgifterna för en moderat tullskyddspolitik. På senare tider har man fått fram det talet, att vi skola icke nu röra tullsatserna. Jag ser, att herr Jespersen nu begär ordet och han kommer nu att uppträda som talesman för det resonemanget: Ni skola icke nu röra tulltaxan, därför att man icke vet vad tider som stunda efter kriget. — Jo, ett veta vi: att världen är fullkomligt utsugen, utarmad. Vi veta, att de som haft något att producera och sälja, skott sig i erbarmlig grad på konsumenternas bekostnad. Vi veta, att förtröstning och kartellering av företagen länderna emellan pågå, att fusioner höra till dagens ordning nu under kriget mer än förut och komma att göra det ännu mer efter kriget, vi veta, att alltså utan tulltaxans hjälp industrierna mycket väl böra kunna reda sig och reda sig. Jag har för herr Jeansson i Kalmar påvisat, hur det är i hans yrke, att frihandelskvarnar i andra länder inhösta svindlande vinster utan att ha ett enda öres tull.

*Ang. tullen å
krita.
(Forts.)*

Herr Jespersen kommer nu att tala om, att man behöver »spetsar» vid handelstraktatsunderhandlingarna, och jag ber att få besvara honom på förhand. Det är ett grovt ofog, som man narrade riksdagen med vid förra tulltaxeunderhandlingarna. Ni minnas nog, att man då delade upp tulltaxan i dubbelt så många rubriker som den förut hade och höjde tullsatserna alldeles ofantligt. Folk sade då: vad är det för fasoner? Svaret blev: tyst, tyst, det är spetsar. — Vad ska ni ha spetsarna till? — Jo, dem ska vi vända mot tyskarna vid traktatsunderhandlingarna, men i verkligheten äro de till för att filas av efter underhandlingarnas slut. Då skaffade man sig också en spets på krita, som man skulle kunna fila av på en smula. Till och med på cementtullen ville man ha en spets vid underhandlingarna, ehuru Tysklands, Sveriges och Danmarks cementbruk äro kartellerade och icke leverera på varandras områden mer än en viss, högst begränsad kvantitet och till priset bestämd vara. Nu kommer man fortfarande och säger: Ja, men det är en spets, det där är en spets, och den tullen är också en spets. Meningen är naturligtvis att till de nu stundande traktatsunderhandlingarna ytterligare draga ut spetsen så att den i stället för tre tum blir sju tum lång. Ni skola få se, att man kommer, rätt som det är, att försöka åstadkomma några sådana där åtgärder från riksdagens sida, och hade vi icke en så stark opposition i tullfrågor, som vi ha i riksdagen, är jag säker på, att det nu skulle ligga på kammarens bord förslag till ny tulltaxa.

Ang. tullens krita. *(Forts.)* ä icke med 1,300 utan 2,300 rubriker och med spetsarna sju tum långa och nog icke bara tre tum. Den där spetshumbugen den känna vi, och den bry vi oss icke alls om.

Herr talman, ehuru jag medger att den här ifrågavarande artikeln är obetydlig, vill jag säga, att jag funnit motionen övertygande, och jag ber att få rekommendera densamma till kammarens välvilja vid voteringen, om det blir en sådan.

Herr J es p e r s o n: Herr talman, mina herrar! Motionären har påvisat, att för denna vara priset här i landet nu blivit så pass högt som 50 kronor pr ton. Varan säljes emellertid, säger han, i utlandet för 20 kronor. Det är ju ganska eget, att han kan hava detta prisläge inom landet som utgångspunkt för kravet på tullens borttagande, vilken tull nu är 10 kronor. Alltså, om denna tull är orsaken till varans fördyrande, skulle priset här ej uppgå till mer än 30 kronor i stället för 50. Detta visar oförtydbart, att det icke är tullen, som åstadkommit det nu gällande höga priset på denna vara. Under sådana förhållanden kan icke det nuvarande priset motivera tullens borttagande. Den åtgärden hjälper ju icke; det kan man tydligt förstå. Även om man tager bort tullen, kommer denna vara att betinga samma pris som den med denna tull har.

Herr Månsson förmodade, att jag skulle motivera motståndet mot tullens borttagande med, att den höga tullsatsen är en spets, som man måste bjuda på vid underhandlingarna med utlandet. Där har han bedragit sig, ty något sådant skall jag icke komma med. Han har i detta fall hållit sitt långa tal utan gagn.

Då det emellertid i motionen talas om, att denna vara har ett tullskydd, som i förhållande till prisläget är ofantligt högt, nämligen ungefär 50 % av varans värde, bör man komma ihåg, att en vara i mycket lågt prisläge måste hava ett högre tullskydd i procent räknat, så vitt detta tullskydd skall vara verksamt. Det är någonting som förekommer nästan beträffande alla prisbilliga varor. Detta är en förklaring till varför tullsatsen höjdes, då den förut var lägre eller ingen tull var åsatt varan. Då man tar i betraktande, hur stor varans fördyring genom tullskyddet är, då man vet att vid ett husbygge, gående upp till låt mig säga 100,000 kronors kostnad, denna fördyring möjligen kan uppgå till 10 kronor, så kan man förstå, att denna fråga icke har någon som helst betydelse. Därför kan jag icke finna, att det är något skäl i att nu så där alldeles lösryckt taga bort denna tull.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å motionen.

Herr J e a n s s o n i K a l m a r: Herr vice talman! Jag skall icke förlänga denna debatt, men jag kan icke underlåta att med några ord replikera min ärade utskottskamrat herr Månsson, då han säger, att jag är principiellt för alla tullar. Jag beklagar, att herr Månssons goda minne där har svikit honom. Han behövde annars endast vända bladet för att komma på nästa sida till utskottets betänkande

angående tullen å bananer, där både herr Månsson och jag och hela utskottet varit med om att taga bort denna tull, därför att så starka skäl förelegat för dess borttagande. Herr Månsson överdriver nog åtskilligt, då han säger, att om protektionisterna finge hållas, så skulle det bli ett par tusen tullsatser i tulltaxan. Jag har varit med i bevillningsutskottet i snart sju år och jag erinrar mig knappast, att det har kommit till några nya tullsatser alls. Har det kommit till några, så har det då varit ytterst få, så herr Månsson tog allt till bra mycket när han fällde det yttrandet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. tullen å
krita.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Göteborg: Herr vice talman! Det kan ju aldrig bli tal om annat, herr Jerpson, än att kritans pris skulle falla med tio kronor per ton, om tullen togs bort. Det säger sig självt. Det är ganska betecknande, att priset i Danmark är 34 kronor per ton, men hos oss håller det sig uppe i 50 kronor per ton. Det är således en väsentlig skillnad, och dock har det icke kunnat bevisas, att kritfabrikerna i Danmark eller Tyskland ha fördelaktigare läge än kritfabrikerna i Sverige. Det är således under detta höga tullskydd, 50 % av värdet, som man manipulerar på detta sätt. Det är för övrigt en mycket självsvåldig trust detta, har man sagt mig. I detta fall utövas ett kolossalt värde just med hjälp av detta otillbörliga tullskydd.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Bengtsson i Göteborg, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 91 ja mot 72 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vid föredragning härpå av bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å bananer biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. tullen å
galoscher.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å galoscher.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats en inom andra kammaren, av herr *Eriksson* i Grängesberg, väckt motion, nr 64, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta borttaga tullen å alla slag av galoscher (kautschuksskodon).

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av berörda motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan, huruvida de i tulltaxans avdelning IX upptagna tullsatserna för kautschuk och kautschukvaror samt packningar av spånadsämnen kunde anses numera vara väl avvägda, ävensom till riksdagen inkomma med det förslag till ändrade tullsatser, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Månsson*, som yrkat bifall till motionen samt

av herrar *Bäckström*, *Källman*, *Johansson* i Uppmälby och *Uddenberg*, vilka biträtt utskottets hemställan, men beträffande utskottets motivering gjort ett särskilt uttalande.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Eriksson* i Grängesberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Utskottet har avstyrkt min motion och hemställt om en skrivelse om utredning. Den reformvänlighet, som bevillningsutskottet visat beträffande den föregående motionen, räckte icke längre än tills utskottet kom till min motion, och man får nästan det intrycket, att bevillningsutskottet förlyft sig, när det förordat avskaffande av tullen å bananer. Nu tycker jag verkligen, att det icke hade varit så farligt eller för mycket begärt, att utskottet hade utsträckt sin reformvänlighet även till min motion och tillstyrkt bifall till densamma.

Jag har i min motion hemställt om borttagande av tullen å galoscher. Jag har i motionen anfört skäl för denna hemställan, och jag kan icke finna annat, än att de skälen äro goda. Tullen för ett par mangaloscher går till 78 öre och för ett par damgaloscher till 57 öre. Det är en utgift, som för de mindre bemedlade är rätt kännbar. Nu kan man ju fråga, hur jag kan påstå, att det kan gå för sig ur industriell synpunkt att taga bort tullen. Ja, jag har därvid ingenting annat att bygga på än siffror, som visa vinstutdelningen för de två främsta galoschfabrikerna i Sverige. Deras vinstsiffror äro ganska lysande och visa, icke annat än jag kan se, att det finns fullgoda skäl för detta yrkande. Hälsingborgs gummifabriksaktiebolag, det största i landet, utdelade 1914, d. v. s. året före de egentliga krigskonjunkturvinster, en gratisaktie för varje gammal aktie, till ett belopp av 1 1/2 miljon kronor, och dessutom 15 % på varje

gammal aktie, d. v. s. sammanlagt 115 %. Även de föregående åren var utdelningen mycket hög.

Ang. tullen å galoscher.

(Forts.)

För år 1915 delade detta bolag ut 25 % på det nya kapitalet, d. v. s. 50 % på det gamla. Det är en utdelning, som heter duga. Men det mest märkvärdiga är, att bolaget betalar sina chefer löner, som äro högst förbluffande. Verkställande direktören hade 1914 190,000 kr. i inkomst och 1915 346,000 kr. Det är ju siffror, som äro rent oförklarliga. Verkmästarens inkomst utgjorde 1914 85,000 kr., och följande år var den uppe i 147,000 kr. Ett bolag, som kan ge sina tjänstemän sådana inkomster och dessutom lämnar gratisaktier, kan tåla vid att tillverka galoscher utan att folket skall beskattas.

Svenska gummifabriksaktiebolaget har utvecklat sig på samma sätt. År 1911 utgjorde aktiekapitalet en halv miljon kr., och det ökades åren 1911—1915 till 2 milj. kr. genom gratisaktier. Sistnämnda år var utdelningen 50 % av aktiekapitalet.

Jag kan omöjligen finna annat, än att bolag, som redan före kriget lämnat betydande vinster och sedermera ökat dessa ytterligare och delat ut en mängd gratisaktier, kunna reda sig utan tullskydd. Nu har man sagt, att detta icke är normala vinster, utan att de bero på krigskonjunkturerna. I viss mån är det sant, det vill jag icke bestrida, men vinsterna voro, som jag nämnt, stora även före kriget. När ifrågavarande industri kan bereda sina aktieägare sådana vinstmöjligheter, bör den ha säkrat sin ställning så, att den icke behöver beskatta den fattiga allmänheten på det sätt, som nu äger rum genom de höga galoschpriserna. Därför kan jag icke se annat, än att goda skäl tala för tullens borttgande.

Nu framhåller utskottet, att det är flera artiklar inom gummiindustrien, som åtnjuta högt tullskydd, och att man därför bör skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om revision av tullsatserna å samtliga gummivaror. Det säges vidare, att man icke bör rubba tullarna med hänsyn till rådande ovissa konjunkturer. Ja, konjunkturerna må vara hurudana som helst, bolagen må förtjäna litet eller mycket, så nog kan man alltid finna skäl för avslag eller för att komma ifrån det hela. I alla fall skulle jag kunna gå med på en skrivelse, om jag trodde, att man därmed vunne något resultat, men mina vänner Jespersen och Jeansson i Kalmar ha en gång förut lurat mig — ja, det var inte bara de två utan bevillningsutskottet i sin helhet. Då var det fråga om tull på margarin, och den motion jag väckte härom tycktes vänstern inom utskottet vilja acceptera, därför att man ansåg tullen å margarin obehövlig, men då kommo tullskyddsvännerna och farmhöllo, att detta visserligen var riktigt, men att man borde skriva till Kungl. Maj:t för att få en utredning. Det var för 5 eller 6 år sedan, och ännu har det icke kommit något förslag till riksdagen. Man blir ständigt lurad, när man skriver till Kungl. Maj:t och vill ha nedsättning i tullar. Alltid är det någon, som intalar Kungl. Maj:t att icke gå till riksdagen med förslag. Jag kan därför icke vara med om en skrivelse. För mig personligen betyder det ingenting, men det är det fattiga folket, som saken gäller,

Ang. tullen å galoscher. och därför kan jag inte finna annat än att skrivelseförslaget är ett farligt krokben för det syfte, som jag här vill vinna. Jag förstår emellertid utskottets välvilja, och jag förstår, att en del utskottsledamöter gått med på dess hemställan, därför att de tro, att det är mer att vinna på den vägen.

Då jag sålunda har den uppfattningen, att vi utan fara kunna omedelbart borttaga tullen å galoscher, emedan denna tull icke är motiverad under nuvarande förhållanden, med hänsyn därtill, att industrien är säkerställd, så att den kan reda sig utan tull, men då jag å andra sidan har erfarenhet av, att om man skriver till Kungl. Maj:t, får man icke något svar inom rimlig tid, kan jag icke annat än yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Härpå anförde

Herr R ö i n g: Herr vice talman, mina herrar! Motionären har helt visst varit besjälad av en uppriktig önskan att förbilliga den nu ifrågavarande artikeln, galoscher, som här i landet användes i större utsträckning än i flertalet andra europeiska länder. Dock må det förlåtas mig, om jag uttalar den uppfattningen, att han tagit väl ytligt på hela detta problem, då han endast inhämtat kännedom om styrelseberättelserna för de sista åren för två av de fabriker, vilka bedriva galosch tillverkning i landet och för vilka företag han lämnat några siffror under dessa år. Jag tror, att han här i sitt anförande liksom i motionen kommit att något felaktigt yttra sig, då han t. ex. påstod, att direktörslönerna skulle uppgå till vissa högst avsevärda belopp. Om dessa direktörsinkomster varit så stora, som han nämnde, beror det utan tvivel icke så mycket på löner utan på tantième, uppkomna genom de högst betydliga vinster företagen haft under dessa år. Nu är frågan den, om galoschindustrien i stort sett kan under normala förhållanden arbeta antingen med lägre tullskydd än det nu utgående eller utan något tullskydd, utan att man därmed skadar industriens berättigade intressen. Jag tror icke, att det är någon överdrift, då jag vågar påstå, att ingen här i kammaren sitter inne med en sådan utredning, att han kan säga, att man utan att skada industriens berättigade intressen kan under ett protektionistiskt system helt och fullt borttaga tullen å galoscher. Därom var utskottet fullständigt ense, att industrien vuxit sig så stark, att den nu utgående höga tullen var obehövlig, men det är långt därifrån ner till fullständig tullfrihet. Om herr Eriksson i Grängesberg känner till de råvaror galoschfabrikerna använda för sin tillverkning, vet herr Eriksson lika väl som jag, att flera av dessa råvaror äro åsatta tull, och redan av denna anledning arbetar sålunda den svenska galoschindustrien med vissa merkostnader som den utländska industrien icke har. Därtill kommer, att i de länder, varifrån konkurrensen bedrives, och där tillverkningen är enormt stor, ha industriens arbetare vida lägre lön än här i landet.

Även om man skulle anse, att vi utan vidare kunde borttaga här ifrågavarande tull, tror jag, att den ärade motionären och jag

kunna vara fullständigt överens därom, att man härigenom icke skulle i år under rådande abnorma förhållanden sänka priset på galoscher med ett enda öre. Vare sig vi hade haft tull under sist-förflutna året eller icke, skulle galoschindustrien på grund av bristen på konkurrens från utlandet ha följt den prispolitik, som industrien tillämpat. I denna abnorma situation spelar tullen ur konsumentsynpunkt ingen roll. Jag frågar då den ärade motionären, om det finns någon som helst anledning att kräva ett fullständigt borttagande av tullen å galoscher, men bibehålla tullen å alla andra gummivaror, för tekniskt bruk etc., i stället för att få till stånd en opartisk utredning, som visar, dels huruvida ifrågavarande industri behöver tullskydd och dels huru stort detta tullskydd i så fall behöver vara. En sådan utredning kan mycket väl föreligga till 1918 års riksdag, om riksdagen nu fattar beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Innan jag, herr vice talman, slutar, ber jag ävenledes få framhålla, att den ärade motionären, som nyss hade ordet, icke lämnade en fullständig belysning av den svenska galoschindustriens ställning. Det är sant, att två fabriker under några år haft goda inkomster från det att de förr, det ena året efter det andra, arbetat med mycket ket stora svårigheter och utan att resultatet varit något vidare tillfredsställande. Men det finns också två andra fabriker. Varför belyste icke herr Eriksson i Grängesberg deras ställning? Malmöbolaget fick gå upp i ett annat bolag, därför att det under ett årtionde icke lyckats komma så långt, att det uppnått vinst; resultatet var i stället det motsatta. Utdelningen varierar nu mellan 5 och 6 %. Det finns ett annat stort galoschbolag utanför Borås, som jag tror i många år arbetat under svåra förhållanden och som under vissa år, jag vill minnas, att det var 1914 och 1915, icke givit till aktieägarna någon utdelning alls. Det hade varit skäl i att ävenledes omnämna dessa två fabriker, ifall man velat ge en fullständigt korrekt upplysning om, under vilka förhållanden galoschindustrien här i Sverige arbetar.

Jag är sålunda övertygad om, att en avsevärd sänkning av tullen icke blott på galoscher utan även å en massa andra tekniska gummiartiklar, är fullständigt befogad, men då en utredning kräves för att möjliggöra, att dessa tullsatser bli väl avvägda, och då dessutom ett borttagande av tullen å galoscher under nuvarande abnorma förhållanden icke skulle förbilliga varan med ett enda öre, har jag svårt att förstå, att någon kan motsätta sig det förslag, bevillningsutskottet framkommit med, och till vilket jag, herr vice talman, yrkar bifall.

Herr Johansson i Uppmälby: Som herrarna finna, är vid detta utskottsbetänkande fogad *en* reservation, vilken rör motivegen. Vi ha gått med utskottet, därför att vi ansett, att det skulle vara nödvändigt att bringa ner tullen även på andra gummivaror än galoscher. Den tull, som det här är fråga om, har väl, tänker jag, när den framkom, varit avsedd att verka som en uppfostringstull,

Ang. tullen å
galoscher.
(Forts.)

Ang. tullen å
galoscher.
Forts.)

vilken skulle bestå, till dess industrien vuxit sig stark. Nu säger man, att industrien icke hunnit växa sig så stark, att man vågar taga bort tullskyddet. Jag är dock i detta fall av samma uppfattning som den ärade motionären och anser, att de siffror, som han framlagt i motionen, tydligt och klart visa, att det icke är någon dålig ekonomisk ställning, som denna industri befinner sig i. Jag har också svårt att förstå, att gummiindustrien i vårt land skulle ha svårare att reda sig än samma industri i våra närmast liggande grannländer, vilka liksom vårt land måste importera råvaran. Utskottet gör emellertid gällande, att man icke skall taga bort tullen, även om industrien förtjänat aldrig så grova pengar, därför att man icke vet, hur det kan ställa sig under den närmaste tiden. Ja, mina herrar, här för man fram från protektionistiskt håll ett nytt skäl — det är kanske icke nytt — som herr Fabian Månsson pekade på. Förut har man haft det skälet, när det gällt en tullsats på en vara, som varit av ringa betydelse, att man icke borde röra vid den, ty den spelade så liten roll, att det icke lönade mödan att ändra tullsatserna.

Man har sagt, att man borde icke bara ändra *en* tullsats utan taga allt i ett sammanhang, och när man begär en revision av tullsatserna i sin helhet, har man sagt: låt bli det, det blir att gå för djupt, det kunna vi icke vara med om. Jag tycker i alla fall, att när en industri som den här ifrågavarande förtjänat så mycket och är så kapitalstark, och när det gäller förnödenhetsvaror, som man omöjligt kan reda sig utan — det gäller icke bara galoscher utan även andra gummivaror t. ex. bilringar, velocipedringar och mycket annat — då förstår jag icke, att man skall fördyra dessa onödigtvis genom tullsatserna.

Jag skulle gärna gått med på herr Erikssons motion, men jag trodde, att man skulle kunna vinna något mera över hela linjen genom att skriva till Kungl. Maj:t. Nu har den ärade motionären talat om, att man blivit lurad förut, då man skrivit till Kungl. Maj:t i en annan fråga, och Kungl. Maj:t icke alls brytt sig om det. Det kan gå på samma sätt här. Det hade jag icke reda på. Hade jag haft reda på den saken, hade jag helt säkert yrkat bifall till motionen, ty uppnår man endast att fördröja saken genom en skrivelse, då har icke mycket vunnits. Jag kan också meddela, att det här förslaget om skrivelse är i någon mån resultatet av en kompromiss, överenskommen på avdelningen för att man skulle kunna få med dem, som annars icke gått med. Vi hava böjt oss för det beslut, som utskottet kommit till. Jag har därför, herr talman, icke något yrkande att göra; jag ställer mig helt och hållet neutral, huru det än går i denna fråga, men anser i alla fall att saken är av sådan betydelse, att den bör föras fram till en lösning, vare sig det blir bifall till motionärens förslag eller till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Jag ber om ursäkt, om jag besvärar herrarna, men jag måste dock säga ett par ord. Här går vägen verkligen mellan demokrati och icke demokrati. Här är ett så flagrant fall att man sällan får se dess like. Här gäller det antingen att upp-

träda till förmån för det kapital, som av purt okynne och guldtörst vill beskatta allmänheten, eller att uppträda till försvar för denna allmänhet. Detta är ett så rymligt säll att jag försäkrar herrarna, att det skall vara ganska grovkorniga högerherrar som bli kvar i det sället, när man har skakat det.

Ang. tullen a
galoscher.
(Forts.)

Herr Erikssons anförande var verkligen övertygande. När man i så många år har haft tullskydd, och det har sagts, att den tullen icke skulle vara så länge utan bara vara, tills man uppfostrat industrien, tills den vuxit sig stark, när man utdelar så ofantliga vinster och ger sådana tantième, och när man fördyrar varan så ofantligt, och när därtill kommer, att varan är sämre än förr i världen — då förefinnes verkligen icke något som helst skäl annat än rena rof-fareskålet — för att hava tullen kvar. Herr Röing talade nyss här. Han förde ett nytt språk, som han börjat lägga sig till med i tullfrågor på senaste tiden. Han talade om »*industriens berättigade intressen*». Industrien — det vill säga aktieägarna! Vad ha de för berättigade intressen? Jo, att de varor, som industrien behöver använda, icke skola onödigtvis bliva beskattade genom tullar. I det här fallet är ju gummit tullfritt, och så kommer därtill — det ha herrarna kanske icke reda på — att gummi är den enda artikel, som icke stigit i pris under världskriget, beroende på att hela Central-europa, som är en stor konsument av kautschuk, fullständigt avstängts från världsmarknaden genom blockaden. Man kan övertyga sig därom genom att se efter i Economist eller Times och jämföra med Mulhalls prislsta. Frakterna ha stigit, men för gummits vidkommande spelar det icke någon stor roll. En större roll spelar då assuransen. Men detta kan icke alls jämföras med den stegring i pris, som uppstått på alla andra varor. Man talar om industriens »berättigade» intressen, men det finns väl berättigade intressen även för människorna. De människor, som slita galoscher, ha väl också berättigade intressen, allra helst när man tillgodosett de s. k. berättigade intressena för läderindustrien så, att denna läderindustri får förfälska lädret, så att man icke mer en höst- eller vinterdag kan gå på en landsväg i södra Sverige, utan att vattnet sipprat igenom lädret in på fötterna. Under sådana förhållanden äro galoscher dubbelt nödvändiga. Man säger: varför taga bort tullen på just denna vara och icke på andra gummivaror? Jo, därför att denna vara i så ofantligt stor utsträckning användes av vårt folks alla samhällsklasser, vilka under de förhållanden, som här äro andragna och av herr Eriksson anförda i motipnen, böra ha rätt till att bliva fria från en beskattning, som är ren okynnesbeskattning till förmån för människor, som redan förut ha mera pengar, än de kunna göra av med.

Nu säger man: det finnes fabriker, som icke bära sig. Varför icke begagna sig av fusionsvägen? Varför icke slå ihop dem till en en enda affär? Det bör vara en ganska enkel sak. För övrigt hade vi härom dagen en motion, där det gällde att staten skulle inköpa någon fabrik. Staten skulle kunna köpa en fabrik, som går dåligt, så skulle man få se, att den skulle bära sig.

Ang. tullen å
galoscher.
(Forts.)

Det finns massor av andra skäl, som framföras, men de skälen kunna anföras i nära nog alla tullfrågor, så att jag skall inskränka mig till att på de redan anförda yrka bifall till motionen.

Herr J e s p e r s o n: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord gent emot särskilt vad herr Månsson nyss yttrade. Herr Månsson nämnde, att herr Erikssons i Grängesberg anförande var verkligt övertygande. Ja, det kan hända att herr Månsson tyckte så. Men var det verkligen så övertygande även efter det anförande, som herr Röing här höll? Herr Röing påvisade nämligen, att det icke var alla industriföretag, som hade det lika bra, utan att det också fanns de, som arbetade med svårigheter. Man kan knappast säga, att de skäl, som herr Eriksson anförde, då han talade om de höga utdelningarna, voro övertygande. Jag vill också påvisa såsom något oriktigt, då man betecknar det som utdelningar, när man får gratisaktier. Ty detta är ju något, som hopbragts under åtskilliga år genom att avsätta till fonder. Som alla, som studerat denna sak, veta, har gummiindustrien arbetat med synnerligen låga utdelningar under många år, och åtskilliga år ha inga utdelningar alls ägt rum. Under det då sedermera blir något högre utdelningar för de fabriker, som arbetat sig igenom ordentligt, så är det väl icke så mycket att säga om detta.

Vidare sade herr Månsson, att herr Röing talar om industriens berättigade intressen, och detta gör han i en viss hånande ton. Ja, enligt herr Månssons mening har naturligtvis industrien icke några berättigade intressen, och ifall man utgår från detta, kan man ju ta bort allt skydd och all hjälp åt industrien. Men jag undrar, om det vore lyckligt, ifall man hade en industri, som arbetade med enbart svårigheter och icke hade några framgångar alls.

Ytterligare en sak ber jag att få nämna gent emot herr Månssons yttrande. Han säger beträffande denna tull, att vi skulle tänka på konsumenterna av denna vara, på det fattiga folket, och att det icke skall beskattas så oerhört. Men jag ber att få erinra herr Månsson om, att innan det fanns någon inhemsk gummiindustri voro galoscherna ännu dyrare än under normala förhållanden nu, oaktat penningvärdet var betydligt större då än nu. Detta visar oförtydligt på, att när man får en inhemsk industri, så är det långt ifrån säkert, att varorna, även om industrien är tullskyddad, på grund av detta förhållande bli dyrare.

Jag förmenar därför, att de skäl, herr Månsson här anført, i de allra flesta fall äro alldeles ohållbara, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Endast ett par ord. Herr J e s p e r s o n sade, att man icke borde räkna gratisaktier såsom vinst därför att de utgjorde flera års samlade vinst. Ja det var just, vad jag sagt. Gislavedsfabriken hade år 1911 ett aktiekapital på $\frac{1}{2}$ miljon kronor och 1915 på 2 miljoner kronor. Ökningen har skett under åren 1912—1915. Det är ju ganska vackert; det är detsamma som att 25 kronor vuxit till 100. När man får utdela sådana gratisaktier är det

naturligtvis en vinst i alla fall. Jag tycker, att bolagets förtjänst är ganska vacker, och jag tror icke, aktieägarna vilja skänka bort dessa aktier.

Ang. tullen å
galoscher.
(Forts.)

Emellertid skulle det vara två fabriker, som gått dåligt. Jag känner icke till det, men det är ju möjligt. Men skall det bli så, att om man har en industri, inom vilken två fabriker behärska nästan hela marknaden — jag känner icke till några andra fabriker än dessa — skall man då låta dessa två förtjäna så oerhört för att man skall hålla uppe de två, som gå dåligt. Detta är icke någon lycklig utveckling av industrien. Det kan vara svårt för tillfället för dessa fabriker, men det kanske icke går så dåligt för dem i alla fall. Det kanske beror på särskilda omständigheter, som vi icke känna till. Jag kan icke finna, att något av dessa skäl motsäger den uppfattning, jag hävdar, och jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr M å n s s o n: Herr talman! Jag kan icke hjälpa, att jag måste besvara kammaren ännu en gång. Herr Jespersen lämnade den högst förbluffande upplysningen, att innan det fanns tull på galoscher, voro galoschern ännu dyrare. Ja, nog har jag letat igenom en myckenhet av prissiffror, men aldrig har jag observerat det. Jag har dock aldrig haft anledning att undersöka den saken, men jag skall verkligen göra det. Jag vet dock, att priset trappvis stigit från 2 kronor och 50 öre upp till det nuvarande priset sedan tullens tillkomst. Men om det var ännu dyrare före tullen än nu därom vet jag ingenting, men jag antar, att så icke var fallet, då detta skulle vara alldeles emot lagarna för prisstegring i allmänhet. Det skulle vara mycket intressant, om herr Jespersen nu ville komma med några siffror rörande priset på galoscher före tullarnas tillkomst. Och så en annan sak: före tullarna på galoscher var lädret ännu så hederligt gjort, att man icke behövde några galoscher, utan man kunde gå i väta med skorna utan galoscher om man så ville. Nu *måste* man däremot ha galoscher.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr vice talmanen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å nämnda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en vote-ringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Ang. tullen å
galoscher.
(Forts.)

Omröstningen utföll med 76 ja mot 73 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Slutligen föredrogos vart för sig
bevillningsutskottets betänkande, nr 24, i anledning av väckta motioner om upphävande av tullsatserna å papper; och

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av herrar Sterners och Waldéns motion, nr 284, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om införande av statsmonopol å tillverkning och import av socker.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 10.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr E r i k s o n i Uppsala, som yttrade: Herr talman! Redan i december 1911 gjorde personalen vid statens hospital och asyler till Kungl. Maj:t framställning om utredning, huruvida och på vad sätt ett uppförande av den lägre hospitalspersonalen på ordinarie stat lämpligen kunde ske. I anledning härav tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté den 29 juni 1912 med uppdrag att utreda, vilka och huru många av såväl sjukvårds- som ekonomipersonal lämpligen kunna och böra uppföras på ordinarie stat, dess löners reglerande m. m.

Efter fullgjort uppdrag, avlämnade kommitterade sitt betänkande den 29 september 1913.

Genom nådig remiss av den 17 oktober 1913 förstärktes medicinalstyrelsen att, efter det samtliga hospitalsdirektioner i ärendet blivit hörda, inom viss tid inkomma med sitt eget utlåtande över det-samma. Detta utlåtande inkom till Kungl. Maj:t den 18 april 1914.

Den 24 april samma år remitterades ärendet till 1902 års lönerogleringskommitté, där ärendet fortfarande vilar. Vid 1916 års riksdag väcktes motioner, i första kammaren av herr Petré och i andra kammaren av undertecknad med begäran om nämnda personals uppförande å ordinarie stat, dess löners reglerande m. m. Statsutskottet, till vilket motionerna remitterades, uttryckte den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skulle bli i tillfälle att, sedan lönerogleringskommittén överlämnat sitt utlåtande i ärendet, kunna inkomma med proposition till 1917 års riksdag. Förhoppningarna på att så skulle ske ställdes ju även i utsikt däri att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen upptagit ett belopp av 600,000 kronor för bestridande av de kostnader, som skulle bliva förknippade med riksdagens bifall till en proposition, som senare under riksdagens gång tänktes skulle komma.

Tiden har gått och riksdagen närmar sig nu den tid att någon kungl. proposition i ärendet inte kan väntas.

Den personal det här är fråga om, har sedan cirka 10 år tillbaka arbetat på att komma på ordinarie stat, i det att, innan personalen lade sin sak i Kungl. Maj:ts hand, densamma först gjorde framställning till den dåvarande medicinalstyrelsen om att föreslå personalens uppförande på ordinarie stat, vilken, efter att ha vilat på ärendet över ett år, utan vidare motivering än »kan icke till någon medicinalstyrelsens åtgärd föranleda», avslag nämnda framställning.

Så ligger nu frågan allt fortfarande vilande hos löneregléringskommittén. Under tiden börjar det hopp, som hos hospitalspersonalen funnits och uppehållit densamma, mer och mer att svika, och det torde icke dröja så synnerligen länge förr än samma företelse skall göra sig gällande på detta område, som på en del andra, nämligen flykten från statstjänsten. Redan förut har vid vissa tillfällen stora svårigheter rått att kunna på ett tillfredsställande sätt ordna rekryteringen av personalen vid anstalterna. Men skulle därtill komma, att den gamla personalen, som vigt sin framtid vid sinnessjukvården, nödgas på grund av att icke det tillmötesgående, som den hoppats på, från sin arbetsgivare, statens, sida, kommer dem till mötes, nödgas lämna sina platser för att söka sig någon mera lönande anställning. Helt visst kommer ansvaret för detta att läggas på statsmakterna som inte i tid vidtagit de åtgärder som så ofta påkallats. Men frukterna av detta dröjsmål kommer icke att gå ut över den skyldiga arbetsgivaren, staten, utan över de stackars sinnessjuka som ingen skuld har i detta mer än lovliga sol.

Det förslag, som av särskilda sakkunniga uppgjordes, var avsett att motsvara den tidens anspråk på löneförmåner, men kan inte alls få anses motsvara den tid som nu är rådande. Då den kris, som vi nu genomleva, tenderar att bli långvarig och helt säkert kommer att sträcka sina verkningar långt utöver fredsslutet, torde knappast statsmakterna kunna undgå att i den närmaste tiden vidtaga nödiga löne-regleringar för så gott som alla statstjänare. Om nu det förslag till löner, som upptages i de sakkunnigas betänkande, skulle bli antaget att gälla för hospitalspersonalen för en avsevärd tid framåt, kommer denna personal åter i det sorgliga läget att fortfarande som hittills, stå lägre i lönehänseende än andra med dem jämförbara statstjänare, vilket icke kan vara rättvist. För att förekomma detta borde uppdragas åt löneregléringskommittén att vidtaga sådana förändringar i de sakkunnigas förslag, att lönerna bringas i nivå med de belopp som man inom den närmaste tiden kan ha anledning förvänta för ett skäligt ordnande av samtliga statstjänares löner. Vidare borde, som en gärd av rättvisa, för att denna personal så synnerligen länge fått vänta på sin frågas ordnande, det förslag som väl nu får anses säkert föreläggas 1918 års riksdag, måtte verka retroaktivt för samma år.

Med anledning av vad jag nu anført, får jag anhålla om kammarens bifall att till statsrådet och chefen för civildepartementet framtälla följande frågor:

1:o) Kan det med bestämdhet förväntas, att frågan om hospitalspersonalens uppförande å ordinarie stat, dess löners reglerande m. m. kan framläggas vid 1918 års riksdag?

Interpellation.

(Forts.)

2:o) Kan det förväntas, att herr statsrådet kommer att vidtaga sådana åtgärder, att de lönebelopp, som eventuellt kunna komma att föreslås, bli i nivå med de löner som, kunna vara att förvänta för ett skäligt ordnande av samtliga statstjänares löner?

3:o) Kan det förväntas förslag om dess retroaktiva verkan för 1918?

Ifrågavarande anhållan bifölls av kammaren.

§ 11.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänst-årsberäkning för vissa folkskolinspektörer; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med återbetalning av räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 60, i anledning av väckt motion, om vidtagande av åtgärder för tillgodoseende av härens behov av tekniska hjälpmedel;

nr 61, i anledning av väckt motion om anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av ett antal exemplar av vissa delar av ortnamnskommitténs arbete över ortnamn i Älvsborgs län;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium;

nr 64, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om begränsning av landshövdingarnas boställsvänin-
gar m. m.;

nr 65, i anledning av väckt motion om viss ändring i villkoren för statsbidrag till folkskollärares avlöning;

nr 66, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser angående statsbidrag till fortsättningsskola;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska regleringsåtgärder inom Dalälvens flodområde;

nr 68, i anledning av väckt motion om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, angående anvisande av medel till vissa byggnads-
företag vid armén; och

nr 69, i anledning av väckt motion om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 119, angående anläggning av ett stickspår från Åkers styckebruks järnvägsstation till Åkers krutbruk.

lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barn utom äktenskap m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringandet av en lag rörande kåd- och barrplockning i syfte, bland annat, att förhindra uppkomsten av inhemsk industri med kåda och barr såsom råvara;

nr 38, i anledning av väckt motion i fråga om exportförbud å kåda och barr samt produkter därav; och

nr 44, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åbokommitténs uppgifter.

§ 13.

Herr vice talmannen gav härpå ordet till

Herr E. A. Nilsson i Örebro, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan till det plenum, som är utsatt att hållas nästkommande måndag den 23 dennes måtte uppföras bland två gånger bordlagda ärenden först lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning under viss tid av lagstiftningen om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, *dels* ock tre med föranledande av förstnämnda proposition väckta motioner; därefter lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., samt slutligen ärendena i den ordning, vari de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan blev av kammaren bifallen.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Ericsson i Åtvidaberg	under 3 dagar fr. o. m. den 22 april,
» Olofsson i Ävik	» 3 » » 22 »
» Svensson i Kompersmåla	» 5 » » 23 »
» Hallén	» 4 » » 23 »
» Pettersson i Vråtsered	» 4 » » 25 »

herr <i>Borg</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 23 april				
» <i>Månsson</i>	»	3	»	»	22 »
» <i>Sigfrid</i>	»	5	»	»	22 » och
» <i>Widlund</i>	»	3	»	»	22 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9,25 e. m.

In fide
Per Cronvall.